

Sinemada İdeoloji ve Totalitarizmin Temsili: V For Vendetta

H. Şirin AK

Dr. Öğr. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF

hedyesirin@karatekin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-5629-6432>

Makale Başvuru Tarihi : 01.08.2023

Makale Kabul Tarihi : 27.09.2023

Makale Yayın Tarihi : 10.10.2023

Makale Türü : Araştırma Makalesi

DOI: 10.5281/zenodo.10004417

Özet

Anahtar Kelimeler:

Totalitarizm, Politik Sinema, Sinema ve İdeoloji, Anarşizm, V for Vendetta.

Toplumla ilişkisi en yoğun sanat dallarından biri olan sinema, kitleler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle politik sinemanın iktidarlar tarafından propaganda aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunlar dışında eğitici ve eğlendirici işlevleri de bulunan sinema, gelecekte yaşanabilecek kötü senaryoları göstererek uyarıcı bir misyon da edinmiştir. İdeoloji de tıpkı sinema gibi kitleleri harekete geçirme gücü yüksek olan bir uyarıcıdır. Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ideolojiler için oldukça önemli bir yayılım imkânı sağlamıştır. Kitle iletişim araçlarının önde gelen örneklerinden biri olan sinema, birbirinden farklı çok sayıda düşüncenin kitlelere yayılmasına öncülük etmiştir. Aynı zamanda da ideolojiler açısından iyi bir propaganda aracı olarak rol oynamıştır. Bu doğrultuda bu çalışma sinema ve ideoloji birlikteliğine odaklanırken totalitarizmin sinemada temsil örneği olarak "V for Vendetta" filminden yararlanmıştır. Totaliter diktatörlüğün doğuşu, egemenliği ve nasıl ortadan kalkabileceğine dair öngörülerde bulunan film aynı zamanda anarşizme de güzel bir örnek sağlamaktadır. V for Vendetta filmi üzerinden korku ve güvenlik ihtiyacı ile kurulan totaliter bir toplumun anarşizmle nasıl yıkıldığının bir analizi yapılmıştır.

The Representation of Ideology and Totalitarianism In Cinema: V For Vendetta

Abstract

Keywords:

Totalitarianism, Political Cinema, Cinema and Ideology, Anarchism, V for Vendetta.

Cinema, one of the most intense branches of art, has a significant impact on the masses. In particular, it is seen that political cinema is used as a propaganda tool by the governments. Apart from these, the cinema, which also has educational and entertaining functions, has also acquired a stimulating mission by showing bad scenarios that may occur in the future. Just like cinema, ideology is a stimulant with a high power to mobilize the masses. The development of mass media has provided a very important opportunity for ideologies to spread. Cinema, one of the leading examples of mass media, has pioneered the dissemination of many different ideas to the masses. At the same time, it played a role as a good propaganda tool in terms of ideologies.

In this direction, while this study focuses on the unity of cinema and ideology, it has benefited from the movie "V for Vendetta" as an example of representation of totalitarianism in cinema. The film, which makes predictions about the birth, domination and how it may disappear of totalitarian dictatorship, also provides a good example of anarchism. An analysis has been made of how a totalitarian society, which was founded with fear and the need for security, was destroyed by anarchism through the movie V for Vendetta.

GİRİŞ

Sanat toplumun önemli bir parçasıdır. Sanat toplumdan doğar, toplumla beslenir ve topluma yeni bir şeyler katarak topluma geri döner. Sanatın gücü insanla olan ayrılmaz birlikteliğinde yatar. Sanat dalları arasında insanları etkileme gücü en yüksek olanlardan bir tanesi “sinema”dır. Bir sinema filmi gerek hikâyenin altında yatan düşüncesi gerek görselliği ve gerekse tekrar tekrar izlenebilirliği sayesinde çok sayıda insana ulaşarak, çok farklı zenginlikleri içinde taşır. Yapılan araştırmalar sinemanın toplumla çift yönlü bir ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur (Kurttaş, 2022). Sinema toplumdan, toplumda sinemadan beslenir. Sinemanın hikayesi bazen gerçektir, bazen ise hayal ürünüdür. Ama her hikâye izleyicide mutlaka bir iz bırakır. Bazen yeni bir bakış açısı ya da yeni bir fikir verirken, bazen güldürür bazen hüzünlendirir, bazen de eğitir. Sinema filmleri genellikle içinden çıktıkları toplumu yansıtır. Sinemanın yapıldığı, tarih ve yer hikayenin anlatılış tarzını belirler. Kitleleri harekete de geçirir sinema kitlelerin sakin ve hareketsiz kalmasına da yardımcı olur. Bu nedenle zaman zaman iktidarlar sinemanın gücünden yararlanmışlardır. Bazen harekete geçirmek için bazen de depolize etmek için yararlanmışlardır (Tırpan, 2004). Distopik kurgular ya da post apokaliptik kurgular son dönemlerde gerek edebiyatta gerekse sinemada oldukça popüler hale gelmiştir. 21. Yüzyılda dünyada yaşanan çeşitli somut olayların bu duruma sebebiyet verdiği düşünülebilir. Covid 19 salgını, Rusya-Ukrayna savaşı, Suriye’deki iç savaş, İran’daki karışıklıklar vb. bütün bu gündemlerin insanlar üzerinde bıraktığı intiba bu kurgulara olan ilgiyi anlaşılır kılabılır niteliktedir. Distopik ve post-apokaliptik kurgularda genelde, yaşanan bir salgın hastalık, bir nükleer savaş ya da iklim olayları sonrasında bilinen dünyanın sona ermesiyle başlayan yeni dünya düzeninden bahsedildiği biliniyor. Dünyanın geçtiği dönem ve yaşanan gündemler insanları, bu kurguların her an gerçekleşebileceği inancına itmektir. V for Vendetta’da bu kurgulardan birisidir. Yaşanan savaş sonrasında salgın hastalıklar ve kıtlık yeni bir dünya düzenine yol açmıştır. Gelecekte distopik bir İngiltere’de geçen hikaye, korku ve güvenlik ihtiyacıyla faşist ve muhafazakar bir lider olan Adam Sutler’in başkan olması ile başlıyor. Sutler tarafından kurulan totaliter diktatörlükte insanların düşünmeye ihtiyacı yok. Parti onların yerine düşünüyor, karar veriyor ve uyguluyor. Korku ve güvenlik ihtiyacı ile Sutler’in peşinden giden halk derin bir uykuya dalmış durumdadır. Bir gün bir adam “V” ortaya çıkarak, halkı daldığı uykudan uyandırıyor. Bu süreçten sonra yaşananlar ise totalitarizmin kollarında kıvranan halkın anarşist bir uyanışla baş kaldırmasının hikayesine dönüşüyor. Buradan hareketle her filmin, her hikâyenin vereceği bir mesaj olduğu düşünülebilir. Mesajların bazıları umuttur, bazıları mutluluk, bazıları ideolojiktir, bazıları tüketime yöneltir, bazılarıysa politiktir. Her sanat eseri içinde bir mesaj barındırır. Ancak bireylerin aldığı mesajlar yer, zaman ve bakış açısıyla yoğrularak farklılaşacaktır. Aynı sanat eserinden farklı zamanda, farklı yerde, farklı bireyler farklı mesajlar alacaklardır.

Bu çalışmada sinema politika ilişkisini anlatmak için iyi bir örnek olan “V for Vendetta” filmi ele alınmıştır. İdeolojiler üzerinden filmin içerik analizi yapılarak, gerçekte olan bağı kurulmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra politik mesaj veren bir filmin bireyler üzerinde bırakacağı etki saptanmaya çalışılmıştır.

SİNEMA TOPLUM İLİŞKİSİ VE İDEOLOJİ

Sinema diğer sanat dallarına göre daha geç keşfedilmiş olan bir sanat dalıdır. Sanat-toplum ilişkisi çift yönlü bir ilişkidir. Toplum sanattan, sanat da toplumdan etkilenir. Ama şüphesiz ki sanat dalları içinde toplumu en çok etkileyen, görselliği, tekrar izlenebilir olması ve akılda kalıcılığı ile sinema olmuştur denilebilir. İlk etapta görselliğiyle ortaya çıkan sinema zamanla sesin eklenmesi ve renklenmesi ile birlikte gerek ABD’de gerek Avrupa da geniş kitlelere ulaşmıştır (Dudu, 2009). TDK tarafından “Güzel sanatların dalı olarak yansıtılmaya uygun olan filmleri gerçekleştirme ve yaratma sanatı, beyaz perde, yedinci sanat” (TDK) olarak tanımlanan sinema kelimesinin kökeni yunanca “hareket” kelimesinden türemiştir. Lumiere kardeşler tarafından çekilen “Fabrikadan Çıkan İşçiler”, “Akdeniz’de Tekne Gezisi”, “Trenin Gara Girişi” gibi kısa görüntüler ilk sinema yapımları olarak kabul edilmektedir. İlk defa 1895’te Fransa’da ortaya çıkan sinema insanlar tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştır (Seyhan, 2017). Ortaya çıkışından çok kısa bir süre sonra

önemli bir eğlence aracına dönüşen sinema bu özelliği ile de kitleleri hareketlendirmiştir. Toplum üzerinde son derece önemli etkiler yaratabilen sinema bu özelliği ile bakıldığında sadece bir eğlence aracı değildir. Sinema bir diğer adıyla beyazperde toplumun bir yansıması olarak düşünülebilir. Sinema içinden çıktığı toplumdaki yararlanırken toplumu da aynı oranda etkiler (Kurtdaş, 2022). Sinema hem beyazperde de anlattığı olaylarla toplumu etkiler hem de toplumun yaşadığı değişimlerden etkilenir. O halde sinema gerçeklikle bağları kuvvetli olan bir sanat dalıdır denilebilir. *“Sinemanın, hem muhalif duruşu hem de düzeni pekiştiren duruşu, sinema için "egemen sınıfın düşüncelerinin (ideolojisinin) aktarılmasının bir aracı olduğu kadar, muhalif olanların muhalifliklerini ifade ettiği önemli bir araç" olarak adlandırılması, içinde bulunduğumuz çıkmazlarda sanatın sinemanın varlığı zorunlu görünmektedir”* (Tırpan, 2004: 12).

Sinemanın üç temel işleve hizmet ettiği söylenilebilir. Beyazperdeye yansıyan görsellik ile sanat olarak, insanları eğlendirmesi ile estetik bir işlevi vardır. Yapılan her film gerek malzemeleri ile gerek insan gücü ile yüksek bir ekonomik hareketlilik yaratır. Bunun yanında filmlerin türü ne olursa olsun mutlaka vereceği bir mesaj vardır ve bu da sinemanın ideolojik yanını gösteren bir kanıt olabilir. Dolayısı ile sinema; estetik, ideolojik ve ekonomik işlevleri bünyesinde barındıran bir sanattır denilebilir (Kara, 2020). II. Dünya savaşı döneminde hem politik hem de ticari bir güç olarak ön plana çıkan Hollywood sineması bu üç işlevi bir arada bulundurma anlamında güzel örneklerden biri olarak anılabilir. Sinema ile politika arasındaki ilişkinin en bariz örneği Hollywood sinemasıdır. Gerek ekonomik olarak gerekse askeri olarak güçlü olan, dünya devi olarak nitelenen ABD'nin dış politika ve uluslararası ilişkilerdeki rolü ideolojik amaçlarla sinemanın konusu haline gelmiştir. Amerika'nın kültürel hegemonyasının tüm dünyada yükselmesi ile Hollywood sinemasının tüm dünyada yüksek oranda izlenmesi son derece ilişkili görünmektedir (Dudu, 2009; Seyhan 2017). Tabii Hollywood'un bu yüksek izlenme oranları emperyalist sürecin bir parçası olduğu için Amerikan filmleri kapitalist değerleri filmler yoluyla diğer ülkelere yaymayı başarır. Bu durum diğer uluslar için iyi bir sonuç doğurmaz. Politik olarak, ekonomik olarak ve kültürel olarak Amerika'nın hegemonyası altına doğru çekilirler (Jun, 2016). Kültürel küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak Amerika'nın hegemonyası “nesnelere bir çığ” yaratmış ve bunlar bütün ülkelere yayılmıştır. *“ATM, basketbol, hamburger, kaykay, cep telefonu, bilgisayar, bilgisayar korsanı, lastik ayakkabı, beyzbol şapkası, otomatik makineli çamaşır evi...McDonald's...Coca-Cola.vb.”* bütün bunlar ve daha fazlası Amerikan menşeli birçok ürün bugün Hollywood vasıtası ile diğer ülkelerde de aranılan ürünlere dönüşmüş, popüler Amerikan kültürü en ücra köşelere kadar ulaşmıştır (Hunter ve Yates, 2003: 328-329).

Daha önce de belirttiğimiz gibi sinema toplumla son derece sıkı ilişkileri olan bir sanat dalıdır. Sinemanın kitleleri harekete geçirme yönünün dışında tek tek bireyleri etkileme özelliği de uzun yıllar çeşitli araştırmaların konusu olmuştur. Martin Scorsese'in “Taksi Şoförü” (Taxi Driver) filmini izledikten sonra politikacıları öldürmeye çalışan kişi, filmde etkilendiği itiraf etmiştir. Bu da sinema filmlerinin insanlar üzerindeki etkisine küçük bir örnek olarak gösterilebilir. Tek filmin birey üzerindeki etkilerini ölçmek için çeşitli çalışmalar yapılabilir de benzer filmlerin bireyler üzerinde yarattığı kümülatif etkiyi ölçmek çok daha zor görünmektedir. Sinemanın toplum ve bireyler üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalarda genellikle tek film üzerinden ilerlemektedir. Oysa benzer filmleri yıllarca izleyen bireyler ölçülemeyen daha farklı etkilere maruz kalabilmektedirler. Bütün bunların yanında sinemanın kitleleri eğitme ve bilgilendirme gibi bir misyonu olduğu da söylenilebilir. Bir sinema filmi genellikle yaratıldığı dönemin baskın ideolojisini, geleneklerini, bireylerin inançlarını, politik düşüncelerini ve olaylarını anlatır. Sinema toplumun içinden çıkmaktadır ve sinema, içinden çıktığı topluma ayna tutar (Tırpan, 2004). Ancak beyazperdeye aktarılan hikayelerin (birincil kaynaklara sahip belgeseller bir ölçüde hariç tutulabilir) gerçeklikleri kuşkulu olabilir. Tüm sanat dallarında olduğu gibi bireye sübjektif bir deneyim sunan sinemanın çok yönlü bir gerçeklikten beslendiği açıktır. Ancak kalın tarih kitaplarından daha popüler olan sinemanın bireyleri etkileme gücü kitaplarınkinden daha fazladır. Dünyaya yönetmenin penceresinden bakan izleyiciler, aynı ideolojik ya da kurgusal bakış açısını kazanarak olaylara, kişilere ya da ülkelere karşı ön yargılar geliştirebilirler. Alan

Parker tarafından çekilen “Midnight Express” (1978) yıllarca dünya genelindeki Türkiye’ye karşı ön yargılara önderlik etmiştir (Dudu, 2009). Yanlış bilinç geliştirmeye örnek verilecek olursa; tarihi kitapları okumak yerine tarihi filmleri izleyerek tarih hakkında bilgi sahibi olduğunu düşünen bireylerden bahsedilebilir. Dolayısıyla gerçek tarihi yansıtmayan filmlerden, tarihi öğrenen bireyler filmin yansıttığı gerçek olmayan ideolojiyle baş başa kalırlar. Bütün bunların yanında eleştirel ya da karşıt sinema ya da bağımsız sinema adı verilen ve Hollywood sinemasını eleştiren bir sinemadan da bahsedilebilir. Eleştirel yönetmenler kendi perdelerinde; toplumu, düzeni, insanları, hükümetleri, ülkeleri ve diğer filmleri de eleştirerek bir katkı sunmaya çalışmışlardır. Barry Levinson tarafından yönetilen 1997 yapımı “Wag the dog” (Başkanın Adamları) adlı film kirli politika ve politikacılarla beraber medyanın insanlar üzerindeki hegemonyasını anlatan filmlere iyi bir örnektir. Seçimlere az bir zaman kala, ABD başkanın pedofili tacizinin açığa çıkmasının ardından görevlendirilen medya uzmanı halkı olmayan bir savaşa inandırarak dikkatleri kirli siyasetten savaşa çekmeyi başarıyor. Baudrillard “kara delik” misali medyayı tüketen bireylerden bahsederken, film bu kitleleri gözler önüne seriyor (Baudrillard, 2017). 1936 yapımı olan ve Charlie Chaplin imzalı “Modern Times” (Modern Zamanlar) makineleşme ve 1930 dünya ekonomik buhranın sonrasında; bozulan ekonomi, işsizlik ve çeşitli toplumsal sorunları sessiz bir şekilde anlatır. “Modern Times” sistemi eleştiren filmlerden biri olarak anılabilir. Charlie Chaplin tarafından 1940 yılında çekilen “The Great Dictator” (Büyük Diktatör) filmi tüm zamanların en iyi politik eleştirilerinden biri olarak anılmasının yanı sıra Chaplin’in ilk sesli filmi olarak da anılabilir. Chaplin bu filmde, Hitler ve Nazileri, beraberinde Musollini’yi ve faşistleri de kendine hedef alarak eleştirmiştir. Diktatörleri, faşizmi, nazizmi, kapitalizmi, emperyalizmi ve basını eleştiren Chaplin filmin son 4 dakikasında yaptığı konuşmayla oynadığı karakterden çıkarak kendi olmuş ve söylemek istediklerini gerçek dünyaya söyleyerek sessiz kitlelerin adeta sesi olarak onlara umut aşılama çalışmıştır.

“Üzerimize çöken bu felaket, insanoğlunun gelişmesinden korkan, katı yürekli ve açgözlü yöneticiler devrinin bitmek üzere olduğuna işarettir. İnsanoğlunun nefreti geçer, diktatörler ölür... Ve halktan gasp ettikleri güç halka geri dönecektir. Ve ölüm var oldukça, özgürlük asla yok olmayacaktır.” (Chaplin, 1940)

Chaplin sinemasıyla kitlelere ulaşarak sesini duyurmayı hedeflemiştir. Güldürerek düşündürmeyi hedefleyen Chaplin’in filmleri bugün hiciv tarzının önemli örnekleri olarak sayılmaktadır.

Sinema sadece kâr gütmeye amacı taşıyan bir sanat dalı olmasa da kapitalist sistemde kar son derece önemlidir. Sistemin devamlılığı kârın devamlılığında yatar. Bu nedenle diğer tüm metalar gibi sinema eseri de hızlı tüketilmelidir. Sinemanın arka planında “senaryo, kurgu mekân, oyuncular, teknik donanım ve teknik ekip” vardır. Ama sinema yalnızca bu sayılanlardan ibaret değildir. Sinema filminin mutlaka bir düşüncesi bir ideolojisi vardır. En zararsız görünen film bile arka planda başka tasarımlarla seyirci önüne çıkar. “Tüketim çılgınlığı” tüm dünyaya Hollywood yoluyla pazarlanır. Filmlerde yer alan açık ve gizli reklamlar insanları yemek yemeye, alışveriş yapmaya belli bir giyim tarzına, belli bazı markalara yönlendirir. Sinemada film arasında yenilen mısır bile sinema filmlerinde işlenerek insanlara sunulmuştur. İnsanlar sürekli maruz kaldıkları “tüket” emrine eninde sonunda uyarlar. Böylece sinema tüketime yönelir. Gişe hasılatı elde eder. Amerikan ideolojisini yayar. Amerikan rüyası hayaliyle az gelişmiş ülkelerdeki insanları kendisine çeker. Amerika’nın kültürel hegemonyasının en büyük taşıyıcısı ve yayıcısı aynı zamanda yeniden üreticisi olarak Hollywood sineması bu anlamda son derece güçlüdür (Seyhan, 2017). Hollywood sinemasının bu tarzını eleştirel olarak ele alan “Truman Show” bu anlamda güzel bir örnektir (Tırpan, 2004). Bir film stüdyosunun bir bebeği evlat edinerek tüm hayatını televizyona taşıdığı hikâyede, büyüyüp evlenen ve bir adada yaşayan Truman hariç diğer insanların tamamı oyuncudur. Karısı, annesi ve en yakın arkadaşı dahi oyuncu olan Truman yalan bir dünyada yalan bir hayatı yaşarken gerçek dünyadaki insanlar ilgiyle onu izlemektedir. Film insanların televizyon karşısında nasıl dünyadan koptuklarını anlatmakta oldukça başarılı olmuştur. Bunun yanında Truman’ın karısı eve satın aldığı kahve, peynir, bıçak vs. gibi şeylerin “ürün yerleştirme” şeklinde

reklamını yaparken, en yakın arkadaşı da markette raflara dizdiği çeşitli ürünlerin reklamını yapmaktadır. Hikâye boyunca sürekli bir şeylerden şüphelenen Truman en sonunda çıkışa ulaştığında yapımcı ona seslenir:

“-Beni dinle Truman dışarda senin için yarattığım bu dünyadan daha fazla gerçeklik yok. Aynı yalanlar. Aynı ikiyüzlülük. Ama benim dünyamda...korkacak hiçbir şeyin yok. Seni, kendini tanıdığından daha iyi tanıyorum.

-Hiçbir zaman kafamın içine kamera koyamadın.

-Korkuyorsun. İşte bu yüzden terk edemeyeceksin.”(Truman Show, 1998)

Buna rağmen Truman kapıdan çıkıp gider. Yalanları ve rahatlığı değil, zorluğu ama beraberinde gerçekliği seçer. Sinemanın ve televizyonun insanları nasıl uyuttuğunu ama artık uyanmaları gerektiğini yine görsellikle, sinema ile anlatmaya çalışan Peter Weir hikayesiyle bir çok insanın gözlerini açmayı planlarken farklı bir sonuca yol açmıştır. “Truman Show Sendromu” adı verilen bir psikolojik rahatsızlığa neden olacağı yüksek olasılıkla Weir’in aklına gelmemiştir. Aynı filmdeki Truman gibi sürekli izlendiğini ve etrafındaki kişilerinde oyuncu olduğunu düşünen kişilerin bu filmde sonra ortaya çıkmış olması şaşırtıcı değildir. Dünyanın çeşitli yerlerinden çeşitli vakalar ortaya çıkmıştır (Gold ve Gold, 2012).

Bütün bu söylenenler ışığında sinemanın toplum üzerinde yoğun bir etkiye sahip olduğu söylenilebilir. Bu etkinin kaynağı ise sinema ve toplumun sıkı bir ilişki içerisinde olması gerçeğidir. Bütün sanat dalları toplumla az ya da çok ilişki halindedir. Zira sanat toplumdandır ve onunla beslenir. “Ancak sanat dalları arasında toplumsal yönü en kuvvetli olan sinemadır.” (Kurttaş, 2022) Sinemanın bu kuvvetinin çok çeşitli nedenleri vardır. Dolayısıyla “insan faaliyetlerinin en kapsamlısı” olan politikanın sinemayla bir arada anılması çok da şaşırtıcı değildir. Politika bilimi insanların genel iyiliğini düşünen yönüyle insan hayatının her alanını kapsar. Dolayısıyla politika her yerdedir (Kapani, 2018). Sinema ve politikadan bahsedildiğinde politik filmler akla gelse de Kılınç’ın dediği gibi; “Oysa neredeyse bütün filmler yapımdan yapım sonrasına hemen her aşamasıyla politiktir.” (Kılınç, 2015:1) Bireylerin hayatında son derece önemli bir yer tutan politikanın sinemaya tesir etmemesi neredeyse imkansızdır. Sinema toplumdan ve insandan beslendiği için politikayla beslenmesi kaçınılmazdır. Politika yoluyla kendini ifade eden bireyler ve sinema ile kendini ifade eden bireyler aynı toplumda aynı kaygılarla, aynı düşüncelerle bir araya gelebilirler. Bu durum politika ve sinemanın çok sıkı bir şekilde ilişkiye girmesine neden olur. Bu ilişkide “...baskın gücün hangisine ait olduğu tartışılrsa da en azından dünya sinema sektöründe en büyük yüzdeye sahip olan Hollywood sinemasının üzerindeki politik tercihlerin ve kaygıların önemi göz ardı edilemez bir gerçektir.” (Dudu, 2009).

TOTALİTER TOPLUMUN SİNEMADA TEMSİLİ: “V FOR VENDETTA”

Demokrasi, TDK’da; “Halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi, el erki, demokratlık” olarak tanımlanmıştır (TDK). Yunanca kökenli olan demokrasi sözcüğü “demos” yani halk, “kratos” yani yönetim/iktidar kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş basitçe halk iktidarı ya da halk yönetimi gibi bir şekilde ifade edilmektedir (Erdoğan, 2003: 232). Ancak bu sadece kelime anlamıdır. Gerek geçmişte gerekse bugün somut olarak bir halk-millet iradesinden söz etmek oldukça güç olacaktır. İlk olarak eski Yunanda kullanıldığı varsayılan “demokrasi” kavramının içindeki demos un kapsamı tam olarak belli değildir ve devamlı değişmektedir. Atina’da iktidarı kullan demos’u yerli hür erkekler meydana getirmekteydi. Kadınlar, köleler, yabancılar, çocuklar ve hizmetçiler siyasal kararları alma yetkisine sahip demos kapsamında değildiler (Dursun, 2008:165-166). Ancak eski Yunan döneminde, atıf yapılan demokrasi kavramı ile bugünün modern demokrasilerini kıyaslanmak bir anlam karışıklığına sebep olacaktır. 21. yüzyılın büyük modern toplumlarının sınır ve nüfusları göz önünde bulundurulduğunda halkın kendi kendini

yönetmesi ve bütün siyasi kararların alımına aktif olarak katılımı mümkün görünmemektedir. Yani halkın iradesinin tam anlamı ile gerçekleşmesi konusu biraz karışıktır. Demokrasinin ne olduğu ne zaman ortaya çıktığı, hangi tür yönetimlerin demokratik olarak niteleneceği ve bir yönetimin demokratik olarak nitelendirilmesi için hangi şartları taşıması gerektiği yüzyıllardır tartışılmaktadır. “En iyi yönetim biçimi nedir?” sorusuna neredeyse bütün düşünürlerce cevap aranmış, ideal bir devlet ve yönetim modeli oluşturmaya çalışılmıştır. Bütün bu arayışlar sırasında ortaya çıkan bir kavram olan “demokrasi” bugün pek çok tartışmanın ana konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kelime anlamı olarak demokrasi “halkın yönetimi” anlamına gelmekle birlikte birbirinden tamamen zıt düşüncelere sahip olanlarca dahi kendi yönetim biçimleri demokrasi olarak adlandırılmış, hemen her yerde, herkes tarafından düşünmeye gerek duyulmadan kolayca sarf edilen “demokrasi” kelimesi zamanla anlamını yitirmiş ve muğlaklaşmıştır. Tarihin başlangıcından beri daima en iyiyi en güzeli arayan insanoğlu demokrasinin en iyi biçimini bulmak için çabalamış ve bu çabanın sonucunda türlü demokrasi modelleri oluşturmuştur. Demokrasinin farklı kişilerce, değişik anlamlar yüklenerek kullanılması pek çok eleştiriye maruz kalmasına da neden olmuştur. “*Demokrasiye eleştirel yönde yaklaşan düşünürlerin başında; Hayek, Mosca, Pareto, Buchanan, Michels, Arrow, Downs, Tullock ve Marksist düşünürler gelmektedir.*” (Aktan, 2005: 58) Demokrasiye dair bütün bu tartışmalar insanların daima en iyi ulaşma özleminin bir sonucu olarak yaşanmıştır, denilebilir. Totaliter rejimle yönetilen ülkelerdeki yöneticilerin, kendi yönetimlerini demokrasi olarak tanımladığını söylersek çok da yanlış bir tespit yapmamış oluruz. Hitler örneği incelendiğinde totalitarizmin demokrasiden doğduğunu demokratik bir toplumdaki totaliter bir topluma geçişin kolay bir şekilde gerçekleştiği düşünülebilir. Hatta daha ileri giderek, totaliter diktatörlüğün yozlaşmış bir demokrasi olduğu dahi iddia edilebilir (Friedrich ve Brezinski, 1964: 16). Totalitarizm kavramının ortaya çıkışı, sosyalist ve faşist yönetimlerin benzerliklerinin anlaşılıp, isimlendirilme ihtiyacının ortaya çıkmasıyla gerçekleşmiştir. Hitler, Mussolini ve Stalin örneklerini ve benzerliklerini açıklamak için kullanılan totalitarizm “*toplumu bir bütün olarak ele alan, bir bütün olarak dönüştürmek isteyen ve total kontrol sistemi ile toplumu sürekli düzenleyen devlet, ideoloji, siyasal parti ve liderlik olgularının bütünlüğü*” olarak kullanılan bir kavramdır (Çetin, 2002: 16). Platon’un ideal devleti incelendiğinde totalitarizmin izlerini görmek mümkündür. Filozof krallar bir nevi totaliter diktatörlerdir (Platon, 2020). Bu nedenle Platon hem sosyalizmin hem de faşizmin fikir babası kabul edilir. Popper “Açık toplum ve düşmanları” eserinde Platon’un siyasi düşüncelerinin totalitarizmle “özdeş” olduğunu söyler (Popper, 2008: 115). Totalitarizm de aynı demokrasi gibi üzerinde yoğun tartışmaların yaşandığı bir kavramdır. Arendt’ göre “*İdeolojilerin bir amacı da sağduyunun artık geçerli olmayan kurallarını ikame etmektir; modern kitlelerin ideolojiye yatkınlığı, sağduyunun kamusal politik dünyayı ve onun olaylarını anlamamıza artık yetmeyişi ölçüsünde büyür.*” (Arendt,1996: 32) Totaliter bir yönetim sisteminden bahsetmek için, devlet yönetiminde ideolojinin büyük ölçüde yer tutması zorunlu bir unsur olarak sayılabilir. Bu ideolojiyi savunan ve kitleler tarafından takip edilen bir tek parti de yine totaliter rejimin olmazsa olmaz koşullarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Totaliter rejimde yer alan tek parti yönetimlerinin en önemli özelliği ise “*iktidardan kurumuş barışçıl yöntemlerle*” uzaklaştırılmıyor olmalarıdır (Linz, 2021: 37). Totaliter rejimde devleti yöneten tek partinin ideolojisi toplumu dönüştürmek için kullanılan önemli bir araçtır. Toplum ideolojiye uygun bir şekilde kontrol altında tutulur ve ideolojinin gereklerine uymayanlar cezalandırılır. Toplumdaki her faaliyet totaliter rejimin kontrolindedir (Kapani, 2018: 192).

Alan Moore tarafından 1982-85 yılları arasında yaratılan çizgi roman “V for Vendetta” David Lloyd tarafından çizilmiştir. Çizgi roman serisi 2005 yılında ABD-Almanya ortak yapımı bir filmle gösterime girmiştir. Filmin konusuna genel olarak bakıldığında; gelecekte post apokaliptik bir İngiltere’de geçen bir hikaye ile karşılaşmaktayız (V for Vendetta, James McTeigue, 2005). V for Vendetta siyaset bilimi açısından, özellikle de sinema ve siyaset ilişkileri anlamında incelemeye değer filmler arasında önemli bir örnek olarak sayılabilir. Filmin konusu ve totaliter toplumun sinemada yarattığı görseli bir arada ele alarak devam edecek olursak; öncelikle filmin karakterlerinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Hugo Weaving tarafından canlandırılan “V” karakteri filmde totaliter yönetime karşı başkaldırının fitilini ateşleyen ve rejim tarafından üzerinde deneyler yapılmış bir kişidir. Natalie Portman tarafından canlandırılan Evey karakteri ülkedeki tek televizyon kanalı olan BTN de çalışan, hükümetin yapmış olduğu birtakım şeyler yüzünden ailesini kaybetmiş korkak ve boyun eğen bir kişi olarak tasvir edilmiştir. John Hurt tarafından canlandırılan Adam Sutler, ülkenin diktatör ve paranoyak başkanı olarak tasarlanmıştır (V for Vendetta, James McTeigue, 2005).

Geleceğin distopik İngiltere’inde savaşlar, salgın hastalıklar, terör olayları yaşanıyor. Önce bir okulun ardından bir metro istasyonu ve son olarak bir su arıtma tesisi zehirlenmesi nedeni ile yüzlerce kişi ölüyor. Salgın hastalık ve virüs ardından panik ve kaos ortamı başlıyor Adam Sutler’in başında olduğu partinin beklenemez bir şekilde seçimlerden galip gelmesinin ardından virüsün ilacı bulunarak piyasaya sürülüyor. Korku ve panik halkı kitleler halinde Adam Sutler’in ve partisinin kucağına düşürüyor. Seçimle iktidar olan parti bir süre sonra totaliter bir tek parti haline gelerek rakiplerini birer birer ortadan kaldırıyor (V for Vendetta, James McTeigue, 2005). Adam Sutler’in kurduğu totaliter diktatörlük, tiranlık ve despotizmle bazı benzerlikler gösterse de bu ikisinden biri olarak tanımlanamaz. Tiranlıktan söz ettiğimizde eski Yunana baktıktan sonra Avrupa’nın mutlak monarşilerini incelemek yerinde olacaktır. Hükümdarın kişiliğine tanrısallık atfeden despotizm de ayrı bir kategori olarak ele alınabilir. Hepsinin ortak özelliği olarak ise; “autos”dan yani kimseye karşı sorumlu ya da bağımlı olmadan iktidarı kullanan ve tüm kararları veren kişiden bahsedilebilir. Modern Batı dünyasında anayasa ve anayasalı hükümetlerin ortaya çıkması ile despotizmden ve tiranlıktan uzaklaşıldığı düşünülebilir. Oysaki anayasalı sistemlerin yani demokratik sistemlerin otoriter ya da totaliter bir sisteme dönüşümü de yine hukuk süreci içinde tamamlanırken hukuk kuralları da sisteme ayak uydurarak totaliter diktatörün amaçlarını gerçekleştirecek birer araca dönüşebilmektedir. Tarihteki faşist ve komünist totaliter diktatörlükler incelendiğinde birbirlerine olan benzerlikleri ortaya çıkmış, temelde farklı ideoloji ve dünya görüşüne sahip bu iki düşüncenin yönetim biçimi olarak birbirinden çok fazla ayrılmadıkları anlaşılmıştır. Genel olarak bu totaliter diktatörlüklerin kuruluşları incelendiğinde yaşanan birtakım felaketler ve buhranlar sonucunda yönetimi ele alan grupların zamanla totaliterleştiği söylenebilmektedir (Friedrich ve Brezezinski, 1964) V for Vendetta filminde de bahsedilen felaketler, ekonomik ve sosyal buhranlar akabinde hiç beklenmedik bir şekilde yönetime gelen halka umut ve düzen vadeden Başkan Sutler zamanla yönetim şeklini totaliter bir diktatörlüğe dönüştürmüştür. Faşist bir ideolojiye sahip olduğu düşünülen Sutler yönetimindeki İngiltere’de rejimin karşısında olarak görülen grupların sayısı oldukça fazla olarak görünüyor. ...*Mültecileri, Müslümanları, Eşcinselleri, Teröristleri, Hastalıklı sapkınları. Hepsi ölmeliydi! Kuvvet birlikten, birlik inançtan doğar! Tanrı’dan korkan bir İngilizim ve bununla gurur duyuyorum.*” (V for Vendetta, James McTeigue, 2005). Yönetim kendine karşıt olarak gördüğünü insanları birer birer topluyor. Topladıkları insanların üzerinde çeşitli deneyler yapıyorlar. İnsanları alırken ve çeşitli yasakları koyarlarken anahtar bir kelime kullanıyorlar: “GÜVENLİĞİNİZ İÇİN” Sutler yönetimindeki totaliter yönetim; terör tehdidi, virüs tehdidi diğer dine inanlardan gelecek olan zararlar ve diğer ülkelerden gelecek saldırılar gibi konularla halkı korkutarak kısıtlamaları birer birer getiriyorlar. *“Bizden neden bu kadar nefret ettiklerini hala anlamıyorum. Ruth’u alışveriş yaparken götürdüler. Hayatımda hiç bu kadar ağladığımı hatırlamıyorum. Beni de almak için gelmeleri uzun sürmedi.”* (V for Vendetta, James McTeigue, 2005). Mevcut yasaları da kendi istekleri doğrultusunda değiştiren yönetim düşünmeyen, sorgulamayan bir halk yaratmakta başarılı oluyor. Totaliter rejimlerin bazı ortak özellikleri olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir. Friedrich ve Brezezinski’ye göre totaliter diktatörlüklerin 6 temel ana niteliği vardır:

“Tek ideolojiden meydana gelmiş totaliter diktatörlüğün birbirleriyle ilgili niteliklerinin modeli ya da “syndrome”, bir adam tarafından yönetilen tipik tek parti, yıldırıcı bir polis, haberleşme tekeli, silah tekeli ve merkezden yönetilen ekonomi. Bunlardan son ikisi anayasalı sistemlerde

de bulunabilir: Sosyalist İngiltere’de merkezden yönetilen bir ekonomi vardır, bütün çağdaş devletler bir silah tekeline sahiptirler.” (Friedrich ve Brezezinski, 1964: 13)

Bütün bu bahsi geçen benzerliklerin çağdaş devletlerde de bir totaliterleşmeye doğru gidişatın olup olmadığına dair görüşlerin ayrıca tartışılması gereken bir konu olduğu da yazarlar tarafından belirtilmiştir. V for Vendetta evreninde, Başkan Sutler tarafından yönetilen İngiltere’ye baktığımızda medyanın devletin elinde olduğunu, tek televizyon kanalı olan BTN aracılığıyla başkanın talimat verdiği haberler yapılarak halkın haber alma özgürlüğünün elinden alındığını gözlemleyebiliyoruz. Toplumda yaşayan herkes Başkan Sutler’in tek partisine üye olmak zorundadır. Belli bir saatten sonra uygulanan sokağa çıkma yasağına uymayan vatandaşlar “muhbir” adı verilen gizli polisler tarafından yakalanarak çeşitli işkence ya da tacizlere maruz kalıyorlar. Evey ve V de bu şekilde tanışıyor. Sokağa çıkma saati başladıktan sonra sokakta olan Evey muhbirler tarafından yakalanıyor ve tecavüze uğramak üzereyken V tarafından kurtarılıyor. Başkan Sutler kurmuş olduğu totaliter diktatörlüğü ekranlar aracılığı ile yönetiyor. Parti üst kurulunu topladığında kendisi fiziksel olarak değil ekran aracılığı ile katılım sağlıyor. Halk ile olan görüşmelerini de yine tek taraflı bir şekilde BTN adı verilen devlet kanalı aracılığı ile gerçekleştiriliyor. Sutler’in korku ile yönettiği toplumdan, korktuğu için halkın arasına karışmaya çekinir bir duruma geldiği düşünülebilir. En yakınındakilere bile güvenemez durumda olan Sutler’in korkuları V sayesinde gerçek hale geliyor. Korku, güvenlik ihtiyacı ve geleceğin belirsizliği halkı tamamen duyarsızlaştırmış olsa da toplumda fitili ateşleyecek bir kişi, totaliter diktatörlüğün sonunu getiriyor. “Ve totaliterizmin son evrelerinde mutlak (mutlak, çünkü bunun insanın anlayabileceği güdülerden çıkarsanması olanaksızdır) bir kötülüğün boy gösterdiği doğru olduğu kadar, onsuz Kötülük’ün radikal doğasını asla tam olarak bilemeyeceğimiz doğrudur.” (Arendt,1996:12) Totaliter bir diktatörlük tarihin hemen her döneminde ortaya çıkabilme olasılığına sahip olabilir. V for Vendetta post apokaliptik bir İngiltere’yi gözler önüne getirirse de, tarihte daha önce görülmüş totalitarizm örneklerinden yararlandığı çok açıktır. Sutler’in adı bile bizzat Hitler’e dair bir çağrışım yapmakta iken, filmde kullanılan sembolizm de akıllara Hitler’i getirmektedir.

Görsel 1: Başkan Sutler ve Sembolizm

Kaynak: <https://derterrorist.blogs.sapo.pt/o-alto-chanceler-adam-sutler-volta-a-2845269>

Geçmişte yaşanan totaliter diktatörlük örneklerinin özellikleri incelendiğinde, totalitarizmin ayak seslerinin duyulması ve toplumu dönüştürmeye başlamasının arasında çok uzun bir zaman dilimine ihtiyaç duymadığı saptanabilir.

“Totaliter diktatörlüklerin hepsinde şu özellikler bulunur:

1. İnsan varlığının bütün dirimsel taraflarını kaplıyan ve toplumda yaşayan herkesin, en azdan edilgin bir şekilde bağlı olduğu resmi bir doktrin meydana getiren bir resmî ideoloji; bu ideoloji insanlığı sonunda, yetkin bir düzene yöneltmek için tasarlanmıştır, yani mevcut toplumu

yıkıp yeni bir düzen kurmak için dünyayı ele geçirmek gibi radikal bir düşünceye dayanan chiliastic bir istek taşır;

2.tek bir ada, bir “diktatör” tarafından yönetilen tek bir kitle partisi, toplam nüfusun oldukça az bir parçasını (yüzde on’a kadar) içine alan, ideolojiye kuvvetle ve sorusuz sualsiz kendini vermiş ve onun yayılması için her yola başvuran insanlardan meydana gelmiş küçük bir topluluk, hiyerarşik ve oligarşik düzenlenmiş, bürokrat hükümet kuruluşuyla içiçe ya da ona üstün bir durumda olan bir parti;

3.partiyi hem destekleyen hem de parti liderleri adına onu denetliyen ve yalnız kendini belli eden rejim “düşmanları”na karşı değil keyfi olarak seçilmiş başka sınıflara karşı da kullanılan yıldırıcı bir polis denetim sistemi, çağdaş bilimden özellikle bilimsel psikolojiden yararlanan bir gizli polis “terör”ü

4.basın, radyo, sinema gibi bütün etkili kitle haberleşme araçlarını kullanarak, partinin sadık üyelerinin elinde toplanmış ve teknolojinin şartlandığı aşağı yukarı tam bir denetim tekeli;

5.aynı şekilde, bütün etkili silahlı kuvvetleri kullanarak (aynı ellerde toplanmış)yine teknolojinin şartlandığı aşağı yukarı tam bir denetim tekeli;

6.daha önce bağımsız birer bütün olan kurumların bürokratik işbirliği yoluyla (başta birçok kurumlar ve grup faaliyetlerini de içine alarak)ekonominin merkezden denetim ve yönetimi.

...bunlar totaliter diktatörlüğün genellikle kabul edilmiş nitelikleridir.” (Friedrich ve Brezezinski, 1964:13-14)

Bu sayılan özelliklerin biri veya birden fazlasının bir toplumda görülmesi o toplumların totaliter olduğunu göstermez. Bunun yanında bütün totaliter rejimlerin aynı olduğu ya da toplum üzerinde aynı etkileri bıraktığı da söylenemez. Tek partinin yönetme tarzı, toplumda oluşturduğu rıza ya da korku boyutu da rejimin özelliğini etkileyen bir ortam yaratacaktır. Alınan kararlara halkın gönüllü katılımını sağlamayı başarabilen totaliter sistemler demokratikliğe bir oranda yaklaşmayı başarabilirler (Linz, 2021: 35). V for Vendetta evreninde ise tamamen korku salmayı başarmış, demokratiklikten son derece uzak bir polis devleti profilinin karşımıza çıktığını söyleyebilmek mümkündür. Üstelik, rejim başlangıçta kaosa yol açan olayları bizzat yaratmış, daha iş başına gelmeden yozlaşmış kişilerden oluşan bir rejimdir. İnsanların dini duygularını sömüren yönetimin din konusunda da iki yüzlü oluşu filmde ön plana çıkmaktadır. Sutler rejimi Amerika’yı dinsizlikle suçlarken Müslümanlara karşı nefretini somut bir şekilde ortaya koyarken, (Evinde Kur’an bulundurmamak infaz sebebi olarak görülüyor; BTN’de anchorman olan Gordan’ın evinde yapılan aramada Kur’an bulunması ile anında infaz ediliyor.) piskoposun sübyancı olması da iki yüzlülüklerinin bir simgesi olarak karşımıza çıkıyor. V karakteri sadece rejimin simgesi olan binalara değil aynı zamanda bu iki yüzlü sistemin temelini de dinamiti koyarak sistemin sona ermesini sağlıyor.

İKTİDAR VE DİRENİŞ ARASINDA TOPLUM: “V FOR VENDETTA”

“5 Kasım günün hatırla, patlamayı ihaneti ve komployu, bu ihaneti unutmak için hiçbir neden bulamıyorum” (V for Vendetta, James McTeigue, 2005) sözleri ile başlayan film aslında tarihte gerçek bir direniş öyküsünü anlatarak öyküsüne başlıyor. “Barut komplosu” adı verilen olayda 5 Kasım 1605’de radikal Katolik bir grup kral James Stuart’a suikast düzenlemek amacıyla Westminster sarayının altına büyük miktarda barut yerleştiriyorlar. Parlatılacak olan barutları patlatacak kişi: “Guy Fawkes”dir. Anarşist grubun lideri Roben Catesby olsa da “Barut komplosu” denildiğinde akla gelen isim Guy Fawkes’dir. İngiliz politik kültüründe önemli bir figür olan Fawkes’in maskeleri bugün her yerde satılmaktadır. İngiliz devleti 4 asır boyunca 5 Kasım gününü devletin kurtarılıp ihanetin engellendiği gün olarak kutladı. Ama Guy Fawkes İngiltere’nin tüm çabasına rağmen bugün ihanetin değil post-modern anarşizmin yüzü olarak anılan bir simge haline geliyor. Fawkes maskesi takan V, kurgulanmış faşist bir devletin karşısında olan anarşist bir karakter olarak tasvir edilmektedir. Böylece “sembolik ve gerçek” bir arada kullanılarak Fawkes, sol-liberter özgürlüğün simgesi olarak anlatılıyor. V for Vendetta filminin de

katkısıyla Fawkes'in yüzünün bugün bütün miting ve gösterilerde karşımıza çıkan önemli bir anarşizm simgesi haline geldiğini gözlemleyebiliyoruz (Call, 2008). 4 Kasım'ı 5 Kasım'a bağlayan gece yanında muhbirlerden kurtardığı Evey ile çatıdan Adalet sarayının havai fişekli patlamasını izleyen V, patlamayla birlikte hoparlörlerden Chaykovski'nin uvertürünün çalınmasını sağlıyor. *"Bu müzik adalet için çalacak, ben bu konçertoyu bizden alındığı günlere ithaf ediyorum. Ve adalet gözettiğini söyleyen sahtekarlara tabi ki..."* (V for Vendetta, James McTeigue, 2005). V'nin bu eylemi yapmak için seçtiği tarihin 5 Kasım, "Barut Komplosu"yla aynı gün olması manidar bir hava taşıyor. Başkan Sutler, Chaykovski'nin kara listeye alınmasını emrederken, BTN televizyonu haberlerde, zaten eskimiş olan Adalet Sarayının yıkımını eğlenceli hale getirmek amacıyla parti tarafından böyle bir gösteri düzenlendiğini yayınlayarak bu eylemin üstünü örtmeye çalışıyor. Eylemin ardından çok sayıda kişi tutuklanırken, birçok telefonun da dinlemeye alındığı Başkanla yapılan toplantıda dile getiriliyor. V, bir sonraki gün BTN televizyonuna düzenlediği baskınla ekranı ele geçirerek halka ulaşmayı başarıyor. Muhafif seslerin duyulmadığı Başkan Sutler'in onaylamadığı hiçbir şeyi yayınlamayan BTN yayını bütün ülke izlerken V'nin sözleri her yerde yankılanıyor.

"Gerçek şu ki bu ülkede yolunda gitmeyen bir şeyler var. Zulüm ve adaletsizlik, hoşgörüsüzlük ve baskılar, özgürlüğünüz kısıtlanıyorsa düşünme ve konuşma hakkınız yoksa, sensörler ve chipler her hareketinizi, her konuşmanızı izliyorsa burada işlerin yolunda gittiğini söyler misiniz?"

Peki bu nasıl oldu? Kimi suçlayalım? Evet elbette diğerlerinden daha fazla sorumlu olan birileri mutlaka var. Ama yine de aynaya baktığınızda suçluluk duyuyorsanız gerçeği öğrenmiş olursunuz. Neden yaptığınızı biliyorum. Neden korktuğunuzu da. Kim korkmaz ki; savaş, terör, hastalıklar sağ duyunuzu ve cesaretinizi kaybetmenize neden olacak çok değişik nedenler ortaya çıkmıştı. Korku içinizi sardı ve o panik haliyle Adam Sutler adındaki Başkana sarıldınız. Size düzen ve barış vadetti. Karşılığında sessizlik ve emirlerine itaat etmenizi istedi. Dün gece o sessizliğe bir son verdim. Dün gece bu ülkeye unuttuğu bir şeyi hatırlatmak için Adliye sarayını uçurdum. 400 yıl önce bu millet 5 Kasım'ı sonsuza dek unutmamak üzere hafızalarına kazınmıştı. Dünyaya adaletin, korkusuzluğun ve özgürlüğün sadece söz olmadığını anlatacaktı. Bakış açısı buydu. Eğer bir şey görmüyorsanız bu devletin suçları sizin için bir bilinmezse ve karşı çıkmıyorsanız, demek ki 5 Kasım'ın unutulmasına siz izin verdiniz. Ama sizde benim gördüğümü görüyorsanız, benim gibi hissediyorsanız, sizde benim gibi arıyorsanız o zaman yanımda olmanızı istiyorum. Bir yıl sonra bu gece Parlamento'nun girişinde bulunun. Birlikte olup onlara 5 Kasım'ın asla unutulmadığını unutulmayacağını gösterelim." (V for Vendetta, James McTeigue, 2005).

V'nin konuşması İngiltere'de ki her evde, hastanede, barda, sokaklarda ve televizyonun olduğu her yerde halk tarafından şaşkınlıkla dinlenirken insanlar unuttukları bir gerçeği yeniden hatırlamanın sancısını yaşayamaya başlıyorlar. Hükümetin önlemi V'yi öldü gibi göstermek oluyor. Ama V umut kıvılcımının tohumlarını ekmeyi başarıyor. Öldüğüne kimse inanmıyor ve 5 Kasım gününü beklemeye başlıyorlar. V aslında Sutler yönetiminin nasıl iktidara geldiğini, korkutarak, uyutarak nasıl iktidarda kalmaya devam ettiğini halka hatırlatan bir eylemde bulunuyor ve unutulanlar hatırlanmaya başlıyor. Aslında herkesin bildiği ama yüksek sesle dile getiremediği gerçekleri bir kişi söyledikten sonra bu gerçekler hızla yayılmaya başlıyor. Totaliter toplumlarda iki tip kamuoyu mevcuttur: kitle iletişim araçlarının tamamına sahip iktidarın yayılmasını istediği "resmi kamuoyu" bunlardan ilkiyken, fısıltılarla gizli bir şekilde yayılan "örtülü kamuoyu" ikinci tip kamuoyudur. Bunlardan hangisinin daha baskın olduğunu tespit etmek her zaman kolay değildir (Kapani, 2018: 168). Ancak totaliter İngiltere'de örtülü kamuoyu sürekli gelişerek ve genişleyerek bir sonraki 5 Kasım'a hazırlanmaya devam ediyor. V karakteri ilk bakışta anarşist bir tutum sergilerken göze çarpsa da aslında film boyunca diğer taraftan seyirciye gösterilen, onun aynı zamanda kendi kişisel

intikamının peşinde koşan bir insan olduğudur. Ancak kendi kişisel intikamını alırken bir taraftan toplumun uyanışının fitilini ateşliyor.

Goldman'a göre sırdan cahil insanlar için "anarşizm", "yıkım ve şiddet"ten ibarettir. Asıl olansa anarşizmin cehaletle, yıkımla ve şiddetle mücadelesidir. Yönetim biçimlerinin çoğunlukla şiddet ve baskı üzerine kurulu olduğunu savunan Goldman, anarşist felsefenin özgürlükle taçlandırılmış bir toplumsal düzen arzusunda olduğunu vurgular (Goldman, 2017: 14). Fransız İhtilalinden beri kullanılan anarşizmin gündelik kullanımı oldukça negatif anlamlar içermektedir. Kurlsuzluk, kargaşa, terör, bombalı saldırılar gibi kavramlar sıklıkla anarşizmle yan yana anılan hatta çoğunlukla eş anlamlı olarak kullanılan kavramlardır. Anarşistlerin bir kısmı bu kavramlara itiraz ederken, bir kısmı da bu yakıştırmaları haklı çıkaracak şekilde bombalı terör eylemlerine karışmışlardır. Anarşizme ideolojik anlamda bakıldığında başarılı bir ideoloji olduğunu söylemek güçtür. Ama bu durum anarşizmin diğer ideolojilerden daha değersiz olduğu intibasını da yaratmamalıdır. Esasında anarşizm diğer ideolojilerden beslendiği kadar onları besleme anlamında da son derece önemli bir felsefe olmuştur. Politikanın baskıcı doğası ile mücadele eden düşüncelerin hepsi bir şekilde anarşist felsefe ile yollarını kesiştirmiştir. Bugün özgürlüğü kendine hedef edinen grupların tamamı anarşist felsefe ve sloganlardan yararlanmaktadırlar. Anarşizmin daha barışçıl tarafında yer alan gruplar, Henry David Thoreau'nun ortaya attığı "sivil itaatsizlik" kavramından yararlanırlar. Gandhi ve Tolstoy gibi ünlü isimler pasifizm örneği olarak verilseler de anarşist olarak anılmazlar (Heywood, 2011).

Bütün bunlara istinaden anarşizmin doğasında devletle, özellikle de totaliter bir devlette çatışmanın bulunduğu söylenilebilir. V karakterinin anarşist olduğu söylenebilir mi? Evet kesinlikle söylenebilir. Anarşizmin hem barışçıl kanadından hem de terörist kanadından beslendiği açıktır. Ancak V'nin binaları patlatırken gece saatlerini seçmesi, binanın boş olduğu saatleri beklemesi, insanlara zarar vermek istemediğini dolayısıyla pasifist yanının daha kuvvetli olduğunu gösteriyor. V totaliter bir devletin sembolü olan binaları yıkarak bu totaliter diktatörlüğün de aynı sembolü olan binalar gibi yıkılabileceği inancını yaratmak istiyor. V çeşitli delillere ulaşmasına yardımcı olarak, Müfettiş Finch'in hükümetin komploları hakkında bilgi sahibi olmasını sağlıyor. Bir taraftan totaliter yönetimi zayıflatmayı amaçlayan V diğer taraftan kendisi üzerinde yapılan deneylere ortak olan yozlaşmış devlet görevlilerini de infaz ediyor. Evey'e uyguladığı işkenceyle Evey'nin korkularından arınarak özgürleşmesini sağlıyor. 5 Kasım günü geldiğinde ise itinayla oluşturduğu planı uygulamaya başlıyor. V, 5 Kasım günü giymeleri için tüm Londra'ya "Guy Fawkes" maskesi ile pelerin postalayarak işe başlıyor. Parlamento'yu patlatacak olan treni hazırlıyor. 5 Kasım günü yanına gelen Evey'e parlamento'ya gidecek olan bomba yüklü treni gösteren V, bombanın patlama kararını Evey'e bırakarak Başkan Sutler ile hesaplaşmak için ayrılıyor. Müfettiş Finch ile yardımcısı arasında geçen diyalog tam da pasif direniş ve silahlı devlet gücü arasındaki orantısız gücü ifade eder nitelikte yapılandırılmış görünüyor.

"-Parlamento'ya gittim. Böylesini hiç görmemiştim. Tanklar, uçaksavarlar, piyadeler. Umarım bu gece hiç kimse gelmez. Gelirlerse ne olur sence?"

- Silahsız insanlar silahlı insanlarla karşı karşıya gelince ne olursa...." (V for Vendetta, James McTeigue, 2005).

V daha önce hazırlamış olduğu planla istihbarat kurumunun başı olan Creedy'yi Başkan Sutler'a karşı kışkırtarak onu öldürmesini sağladıktan sonra, Creedy ve yanındaki güvenlik güçleri V'ye ateş açıyor. V'ye çok sayıda kurşun isabet ediyor. Ama V, silahlar tekrar doldurulmadan askerlerin tamamını öldürüp Creedy'nin yanına geliyor. Creedy silahındaki bütün kurşunları V'ye yönelttikten sonra aralarında şu unutulmaz diyalog geçiyor:

"-Geber! Gebermeni istiyorum. Neden ölmüyorsun?"

-Bu maskenin ardında etten fazlası var. Bu maskenin ardında bir fikir var Bay Creedy ve fikirlere kurşun işlemez.” (V for Vendetta, James McTeigue, 2005).

V, Evey ve trenin bulunduğu perona döndüğünde ölmek üzeredir. Evey ölen V'yi trene yerleştiriyor. Tam treni çalıştıracığı sırada Müfettiş Finch perona giriyor. Finch, Evey'e engel olmuyor. Tren Evey'nin ve Finch'in gözleri önünde bombalar ve V'nin cansız bedeni ile yola çıkıyor.

Bu sırada “Guy Fawkes” maskesi ve siyah pelerin giymiş halk parlamento binasına doğru yaklaşmaya başlıyor. Fakat telsizden diğer ucunda askerlerin emir alacağı bir parti yöneticisi ya da yetkili yok ve askerlere hiçbir emir gelmiyor. Bunun üzerinde halk barikatları aşip geçiyor ve parlamento binasının önüne geliyor. Saat gece on ikiyi vurduğu sırada bina müzik ve havai fişekler eşliğinde patlamaya başlıyor. Finch, Evey'e soruyor;

“-Kimdi o?

-O Monte Kristo Kontuydu, benim babamdı, annemdi, kardeşimdi, arkadaşımıdı, o sizdiniz ve bendim, o hepimizdi.” (V for Vendetta, James McTeigue, 2005).

Görsel 2: Halkın Direnişi

Kaynak: <https://thecasualgeekery.com/2019/01/07/v-for-vendetta/>

Totaliter bir diktatörlüğün yarattığı karamsarlık içerisinde yaşayan halk eski doğalarını hatırlıyorlar. Demokrasiyi, özgürlüklerini ve haklarını, hepsini V'nin ikazı ile hatırlamaya başlıyorlar. Sanki derin bir uykudan uyanırcasına, kalkıp ülkelerine sahip çıkıyorlar. V kendi intikamı ile toplumun bulunduğu durumu birlikte ele alıyor. Her iki sorunu da eş zamanlı çözmeye yönelik planlar yapıyor. Toplumun sorunlarını toplumun kendisinin çözebilmesi için gerekli altyapıyı hazırlıyor. Fitili ve ateşi V ortaya bırakıyor onu tutuşturan ise halk oluyor. Kendi kararlarını kendileri vermelerini isteyen V, onlara liderlik etmiyor. Bir sinema filmi yeri geldiğinde içerdiği fikirleri kitlelere ulaştırma anlamında güçlü bir silah haline gelebilir. Swati Das'a göre; *"...sanatsal üretimi güçlü olan direniş grupları, politik eserleriyle bir iktidarı sallayabilirler"* (Aktaran Tırpan, 2004) Dolayısıyla sinema özellikle de politik sinema her zaman söyleyecek çok şeyi olan bir sanat alanıdır. Politik sinema fikirleri kitlelere yayarak onları harekete geçirebilme kabiliyetine sahiptir. Totaliter rejimlerin halklarını televizyon, internet ve sinema gibi alanlardan uzak tutmak isteme sebepleri de işte tam bu gerekçelerle anlaşılır hale gelmektedir. “V for Vendetta” politik bir film örneği olarak oldukça başarılı bir sonuç almayı başarıyor. Totaliter bir diktatörlüğe boyun eğmemek gerektiği düşüncesini insanlara aşıyor. Bir iktidar insanlara mutluluk yerine korku veriyorsa o iktidar varlık amacından sapmış demektir. *“İnsanlar hükümetlerinden korkmamalı, hükümetler insanlardan korkmalı”* (V for Vendetta, James McTeigue, 2005) sözlerini sarf eden V bu sözleri ile hükümetin varoluş amacının insanlar olduğunu

bir kez daha unutanlar için vurguluyor. Çünkü devletin varlık sebebi insandır. İnsanlar devlet için değil, devletler insanlar için vardır. Politikanın amacı ise insanların mutluluğunu sağlamaktır.

SONUÇ

Sinemanın toplumla olan ilişkisi çok derindir. Sinemada tasvir edilen hikayeler izleyicide gerçekmiş hissi uyandırır. İzleyici film ve kahramanlarla kendini özleştirir. Bu da filmde verilen mesajın etkisini daha da artırır. Dolayısı ile politik sinema toplum için olduğu kadar iktidarlar için de önemli bir sanat dalıdır. Daha önce de belirttiğimiz üzere bir sinema filmi yeri geldiğinde kitleleri harekete geçirebilecek önemli bir silah haline de dönüşebilir. Sinemanın bu gücünün farkında olan iktidarlar, zaman zaman propaganda amacıyla onun gücünden yararlanmaya çalışmışlardır. Ama iktidarın sinemayla ilgilendiği kadar iktidara muhalif olanlarda sinemayla aynı oranda ilgilenebilirler. Politik sinema örnekleri siyaset bilimi açısından güzel örnekler sunmaktadır. 1982-85 yılları arasında Alan Moore tarafından yazılıp David Lloyd tarafından çizilen bir çizgi romandan Wachowski kardeşlerin yapımcılığında uyarlanarak 2005 yılında James McTeigue tarafından beyazperdeye aktarılan “V for Vendetta” içinde barındırdığı ideolojilerle iyi bir politik sinema örneğidir. Beyazperde de totaliter diktatörlükleri anlatan çok sayıda film vardır. Ancak “V for Vendetta” hem totalitarizmi hem de anarşizmi bir arada gösteren bireysellikten çok kolektifliği savunan iyi bir örnek olarak anılmaktadır.

Sinema filmleri yapıldıkları tarih ve bölgeye göre farklı unsurlar barındırabilirler. Bir sinema filmi izleyiciye bazen yapıldığı ülkenin tarihinden, geleneklerinden ya da gündelik yaşamından kesitler sunabilir. Bazen de hiç olmayan ütopyik ya da distopik olarak ifade edilebilecek hikayelerle izleyici karşısına çıkarlar. Gerçekleşmesi mümkün olmayan olarak düşünülen ütopya ya da distopyalar aslında gerçekleşebilecekleri düşünüldüğü için üretilmişlerdir. İşte bu gibi nedenlerle bu tarz yapımlar izleyicinin her zaman daha fazla dikkatini çekerek daha fazla popülerlik kazanabilirler. Totaliter diktatörlükler geçmişte bazı ülkelerde yaşanmış, bugün de bazı ülkelerde yaşanmaktadır. Bu nedenle demokratik bir ülkede totaliter bir diktatörlüğün kurulma ihtimali her zaman vardır. 2019 sonu 2020 başı gibi Çin’de başlayarak tüm dünyaya yayılan Covid 19 salgını distopik kurgularda sürekli ele alınan salgın hastalık hikayesinin bir kesitini tüm dünyaya yaşatmıştır. Bu dönemde post-apokaliptik kurgulara olan ilgi daha da artmış, salgınla ilgili filmlerin sayısında artış yaşanırken daha önce çekilmiş salgına dair filmler de tekrar gündeme gelmiştir. Hatta daha eski tarihli bazı filmler analiz edilerek Covid 19 daha çıkmadan olacakların ön görüldüğü dahi iddia edilmiştir. Salgının insanlarda yarattığı korkunun yanında ülkelerin aldığı birtakım önlemler de insanlarda başka korkulara yol açmıştır. Hastalığın ya da bulunan aşılardan da arkasında bir takım kötü niyetli kişiler olduğu ve yaşananların “yeni dünya düzeni” için yapılan çalışmalar olduğu iddiaları ortaya atılmıştır. Bu anlamda bakıldığında V for Vendetta filminde de salgın sonrasında insanların korkuları ve güvenlik ihtiyaçlarına vurgu yaparak düzeni sağlamak için yönetime gelen grubun, zamanla totaliter bir diktatörlüğe dönüşümü anlatılıyor. Üstelik filmde salgının arkasında da Başkan Sutler ve partinin ileri gelenlerinin olduğu ortaya çıkıyor. Yönetime gelmek için salgını çaresiyle birlikte bizzat yarattıkları filmin sonunda anlaşılıyor. Tabii bu film ve bu tarz filmler, izleyicinin gerçek dünyada yaşanan olaylarla benzerlik kurarak kuşku duymasına neden olabiliyor. Ancak burada gerçekten odaklanılması gereken konu demokratik bir ülkenin bir anda totaliter bir diktatörlüğe dönüşmesinin ne kadar kolay olduğu olmalıdır. İnsanın en temel ihtiyaçlarından birisi güvenlidir. Hiç kuşkusuz ki insanlar güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için pek çok şey yapar ve pek çok şey feda edebilirler. Daha en başta devletin ortaya çıkması dahi güvenlik ihtiyacından doğmuştur. Güvenlik ihtiyacı insanların bazen yanlış yollara sapmalarına da neden olabilir. İnsanlar anayasalarla korunan bir takım bireysel özgürlüklere sahiptir. Devletlerin hiçbir suretle bu bireysel özgürlükleri kısıtlamaması esas olmalıdır. Ancak bazı durumlarda (Covid 19 örneğinde olduğu gibi) devletler geneli koruyabilmek adına bireysel özgürlükleri kısıtlamaya gidebilmektedirler. İşte bu gibi durumlar bazen insanlarda korku ve güvenlik ihtiyacı ile duyarsızlaşmaya dönüşmektedir. V for Vendetta evreninde tam olarak görülen bu durum, insanların baskılara boyun eğdiği ve geçmişte yaşadıkları demokratik düzeni çabuk

unuttuklarının bir kanıtı olarak karşımıza çıkıyor. Kitle iletişim araçlarının devletin tekelinde olduğu bir polis devletinde vatandaşların geçmişi hatırlamasına ve küçük de olsa bir umut beslemesine yetecek hiçbir şey olmadığını gözlemliyoruz. Ancak kendine V adını veren bir kişi çıkıp sadece küçücük bir hatırlatmayla insanlara yeniden umut aşıyor. Tekrar düşünmelerine neden oluyor. Aslında Başkan Sutler ve partinin ülkeyi bu şekilde yönetmesinde, suçun hiç itiraz etmeyen ve hiçbir şey yapmayan herkeste olduğuna insanların dikkatini çekiyor. V'nin televizyonda söylediklerini dinleyen vatandaşlar yeniden düşünmeye ve sorgulamaya başlıyorlar. Tek suçlunun Sutler ye da etrafındakiler değil sorgulamayan ve itiraz etmeyen kendileri de olduğunu anlıyorlar. Bu örnekten de görüldüğü gibi Alman papaz Pastor Nie Moeller'e atfedilen meşhur söz totaliter toplumların tamamı için geçerli gibi görünüyor.

“Önce komünistler için geldiler, Sesimi çıkarmadım, çünkü ben komünist değildim. Sonra sendikacılar için geldiler, Sesimi çıkarmadım çünkü sendikacı değildim. Sonra Yahudiler için geldiler, Yahudi olmadığım için yine sesimi çıkarmadım. Sonra benim için geldiler ve benim adıma konuşacak kimse kalmamıştı...”

ABD'de “Holokost Anı Müzesi”nde “ilk onlar için geldiler..” sözleri ziyaretçiler tarafından okunan son sözlerdir. Nazizmin ya da başka bir totaliter ideolojinin bir daha aynı şeyleri yapamaması için bir hatırlatma amacıyla bu sözler kulaktan kulağa yayılmaya devam etmiştir. Ya da V for Vendetta gibi filmler çekilmeye devam etmektedir. Bu anlamda sinemanın eğitici bir rolü olduğu iddia edilebilir. Tabi belgesel ya da biyografi haricindeki sinema filmlerinin tarihi gerçekleri birebir yansıtan akademik çalışmalar olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Ancak insanlara unuttukları bazı şeyleri hatırlatmak için sinema filmlerinin önemli bir rol üstlendiği gerçeğini de gözden kaçırmamak gerekiyor.

Devlet kurumu, daha önce de belirttiğimiz üzere insanların güvenlik ihtiyacından doğmuştur. Politika, insanların mutluluğunu, iyiliğini daha iyi yaşama isteğini sağlamaya yönelik bir bilim ya da sanattır. Politikanın da devletin de varlık amacı insan ve insanın ihtiyaçlarıdır. Dolayısıyla insanın haklarını gasp eden bir devlet, olması arzulanan bir devlet değildir. Ya da insanların yaşamak istediği bir devlet hiç değildir. Böyle bir devletin sınırları içinde anarşinin yeşermesi ise hiç şaşırtıcı değildir. İktidarın ve direnişin birlikte var olduğunu söyleyen Foucault (2016)'ya katılarak baskının olduğu her yerde mutlaka direnişin olacağını söyleyebilmek mümkündür. Dolayısıyla totaliter toplumlarda er ya da geç bir direnişin ortaya çıkacağı kanısına varabiliriz. Direnişi kimin başlattığı neden başlattığı bu noktada önemini kaybedecektir. V'nin kişisel intikamının peşindeyken direnişin fitilini ateşlemesi değil milyonların peşine takılıp bu yönetimi yıkmak için tek yürek oluşu önemlidir. İktidara duyulan derin korkuya rağmen, o meydanda toplanma cesaretini bulan halkın iradesi önemlidir. Halka böyle bir iradesi olduğunu, olması gerektiğini hatırlatan kişinin bu noktada önemi kalmazken, meydandaki herkes artık “o” olmuştur. Pek çok direnişin temelinde az da olsa kişisel bir intikam kişisel bir haksızlığa uğramışlık yatar. Bazen sadece bir kişinin haykırışı korku duyan kitleleri cesaretle donatmaya yetebilir. Teknoloji çağının yaşandığı şu günlerde bir kişinin haykırışının bütün evlere ulaşması ise saniyeler sürmektedir. İşte bu sebeptendir ki totaliter iktidarlar kitle iletişim araçlarından haz etmezler. İlk yapacakları şey özgür basını susturmak olur. Ama Kapani (2018)'nin de belirttiği gibi baskı ve kaba kuvvetle kurulan bir iktidar bile, varlığını sadece baskı ve kaba kuvvetle devam ettiremez. Bugün (demokratik ülkelerde) halkın gözünde meşruluğunu sağlamayan, halkın rızasına dayanmayan bir iktidar “yasal yollarla” iktidardan gönderilmeye mahkumdur. Demokrasinin askıya alındığı bazı durumlarda ise “sivil itaatsizlik” halkın kullanabileceği bir yöntem olarak popüler kültürde yerini almıştır. Bu yönden bakıldığında; V for Vendetta ve benzeri filmlerin zaman içinde toplumda yarattığı etkiyi ise ölçmek mümkün değildir. Ama ölçülemiyor olması böyle bir etki olmadığı anlamında gelmeyecektir.

KAYNAKÇA

- Aktan, C.C. ve Dileyici, D. (2005). Demokrasiye Yöneltilen Başlıca Eleştiriler, *Demokrasi Poliarşi ve Demarşi*, (Editör: C. C. Aktan) Konya: Çizgi Kitabevi, 57-107.
- Arendt, H. (1996). *Totalitarizmin Kaynakları /1 Antisemitizm*, (Çeviren: B. S. Şener). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Baudrillard, J. (2017). *Sessiz Yığınların Gölgesinde*. (Çeviren: O. Adanır). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Call, L. (2008). A Is For Anarchy, V Is For Vendetta: Images Of Guy Fawkes And The Creation Of Postmodern Anarchism. *Anarchist Studies*, 16(2):154-172.
- Çetin, H. (2002). Totalitarizm: İdeolojik Kökenleri ve Toplumsal İnşa Araçları. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (1), 15-43.
- Dudu, M. (2009). “Politika ve Sinema Üzerine..” <https://futuristika.org/politika-ve-sinema-uzerine/> 10.11.2022
- Dursun, D. (2008). *Siyaset Bilimi*, 4.b., İstanbul: Beta Yayınları.
- Erdoğan, M. (2003). *Anayasal Demokrasi*, 5. b., Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Foucault, M. (2016). *Özne ve İktidar*, (Çevirenler: I. Ergüden ve O. Akınhay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Friedrich, C. J. ve Brezezinski, Z. K. (1964). *Totaliter Diktatörlük ve Otokrasi*, (Çeviren: O. Onaran). Ankara: Siyasi İlimler Derneği Yayınları.
- Gold, J. ve Gold, I., (2012). The “Truman Show” delusion: Psychosis in the global village. *Cognitive Neuropsychiatry*, 17(6), 455-472.
- Goldman, E. (2017) *Anarşizm Neyi Savunur?*, (Çeviren: D. Kömürcü). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Heywood, A. (2011). *Siyasi İdeolojiler*, (Çevirenler: A. K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnaç, Ş. Akın ve B. Kalkan). Ankara: Adres Yayınları.
- Hunter, J. D. ve Yates, J. Küreselleştirici Amerikan Dünyası, (Editör: P. L. Berger ve S. P. Huntington). (Çeviren: A. Ortaç). *Bir Küre Bin Bir Küreselleşme Çağdaş Dünyada Kültürel Çeşitlilik*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Jun, N. (2016). *Anarşist bir Film Teorisi*, (Çeviren: D. Kurt). (Editör: D. Cansever). İstanbul: Altıkkırkbeş Yayın.
- Kara, M. (2020). *Devlet Toplum ve Sinema*, Ankara: Klaros Yayınları.
- Kapani, M. (2018). *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: BB101 Yayınları.
- Kılınç, B. (2015). Sinema ve Politika. (Editör: B. Kılınç) *Sinema ve Politika*, Konya: Literatürk Academia.
- Kurtdaş, Ç. (2022). Sosyolojik ve Toplumsal Boyutlarıyla Sinema, (Editör: E. Karakoç ve Ö. Özgür) *Sinema Toplum İlişkileri Üzerine Çözümlemeler*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Linz, J. J. (2021). *Totaliter ve Otoriter Rejimler*, (Çeviren: E. Özbudun). Ankara: Liberte Yayınları.
- Platon (2020) *Devlet*, (Çeviren: S. Eyüboğlu ve M. A. Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Popper, K. (2008). *Açık Toplum ve Düşmanları Cilt 1 Platon*, (Çeviren: M. Tunçay ve H. Rızatepe). Ankara: Liberte Yayınları.
- Seyhan, Y. (2017). “Sinema ve İdeoloji, Hollywood ve Burjuvazi” <https://marksist.net/yilmaz-seyhan/sinema-ve-ideoloji-hollywood-ve-burjuvazi> 12.11.2022
- Tırpan, M. (2004). Sinema ve İdeoloji Türk Sinemasında Politik Filmler, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*: İzmir.